

Olli Mäenpää  
4.3.2020

Lakivaliokunnalle

**Hallituksen esitys laeiksi oikeusministeriön hallinnonalan eräiden henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta (HE 2/2020 vp)**

***Sääntelyn tarve ja kohde***

Esityksen perustelujen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluva oikeusministeriön hallinnonalan lainsäädäntöä on arvioitu erityisesti tietosuojan turvaamiseen kohdistuvien kriteerien valossa. Tällä perusteella muutostarpeet kohdistuvat lähinnä säännöksiin, jotka koskevat rekisteröidyn oikeuksien toteuttamista ja erityisiä henkilötietoryhmiä tai muuten arkaluonteisiksi katsottavia henkilötietoja. Lisäksi ehdotetaan täsmennettäväksi yhteisrekisterinpitoa koskevaa sääntelyä turvallisuusselvityslaissa.

***Rekisteröidyn oikeudet***

Rekisteröidyn henkilön oikeudet määräytyvät välittömästi sovellettavan yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan. Tällaisia oikeuksia ovat muun muassa oikeus saada tieto henkilötietojen käsittelystä, henkilön oikeus tutustua itseään koskeviin henkilötietoihin sekä henkilön oikeus epätarkkojen ja virheellisten henkilötietojen oikaisemiseen tai poistamiseen.

Näitä oikeuksia ei sinänsä määritellä lakiehdotuksissa, koska ne määräytyvät tietosuoja-asetuksen mukaan. Sen sijaan joiltain osin täsmennetään sitä, mikä taho on rekisterinpitäjä, jotta rekisteröity henkilö voisi toteuttaa tietosuoja-asetukseen perustuvat oikeutensa. Esimerkiksi puoluelakiin lisättäisiin säännökset, joiden mukaan oikeusministeriö on puolueräkisterin rekisterinpitäjä ja Valtiontalouden tarkastusvirasto on puoluerahoituksen ilmoitusrekisterin rekisterinpitäjä.

Rekisterinpitäjää koskevien säännösten tarkennuksia voidaan pitää aiheellisina. Sama koskee ehdotuksia, joiden mukaan poistettaisiin viittauksia kumottuihin henkilötietolakiin ja henkilörekisterilakiin. Perusteltuna voidaan pitää myös maakaaren 9 a lukuun lisättäväksi ehdotettu viittaussäännöstä tietosuoja-asetuksen mukaan määräytyvään valtion korvausvastuuseen.

***Erityiset henkilötietoryhmät ja arkaluonteiset henkilötiedot***

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja on yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan suojeltava erityisen tarkasti, koska niihin liittyvän käsittelyn asiayhteys voi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Tietosuoja-asetuksen 9(1) artiklan mukaan tällaisia henkilötietoja ei saa käsitellä, mutta 9(2) artiklassa

määritellään tarkemmin perusteita, joiden nojalla niiden käsittely on sallittu. Lisäksi perustuslakivaliokunta on korostanut, että arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn on oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 17/2018 vp, s. 7).

Hallituksen esityksen mukaan nykyinen oikeustila on pyritty säilyttämään arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyn osalta, mutta sääntely olisi nykyistä tarkkarajaisempaa. Lisäksi esitykseen sisältyy säännösehdotuksia, jotka koskevat valmiuslakia, lakia eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä ja ulosottokaarta. Näihin lakeihin sisältyvää sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi siltä osin kuin voimassa olevaa sääntelyä ei ole pidetty riittävänä. Esimerkiksi valmiuslain säännöksiä täsmennettäisiin perusteista, joilla työvelvollisuusrekisteriin voidaan tallentaa terveydentilaa tai vammaisuutta koskevia tietoja. Ulosottokaassa puolestaan täsmennettäisiin perusteita, joilla ulosottorekisteriin voidaan tallentaa henkilötietoja ja käsitellä niitä.

Esityksen voidaan katsoa täyttävän ne vaatimukset, joita tietosuoja-asetus asettaa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä koskevalle sääntelylle. Myös arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely on sillä tavoin yksityiskohtaista ja kattavaa, kuin perustuslakivaliokunta on edellyttänyt.

### ***Yhteisrekisterin pitäminen turvallisuusselvityslain nojalla***

Hallituksen esitykseen sisältyvän 18. lakiehdotuksen mukaan turvallisuusselvityslain säännöksiä tarkennettaisiin niin, että rekisterinpitovastuu lakiin lisättäväksi ehdotetun 48 a §:n mukaan jakautuu selvityksen kohteena olevien henkilöryhmien perusteella suojelupoliisin ja Pääesikunnan välillä. Sen sijaan muilta osin rekisterinpitäjän tehtävät säädettäisiin suojelupoliisille, joka vastaisi erityisesti henkilötietojen luovuttamiseen ja tietojärjestelmän tietoturvallisuuteen liittyvistä tehtävistä. Rekisterinpitäjät voisivat lisäksi yleislakien nojalla sopia tarkemmin yksityiskohdista esimerkiksi siltä osin, mikä rekisterinpitäjä olisi ensisijainen yhteyspiste yksittäisten henkilötietojen käsittelytilanteiden osalta.

Ehdotusta on perusteltua arvioida siltä kannalta, että yleisen tietosuoja-asetuksen 26 artiklan mukaan yhteisrekisterinpitäjät määrittelevät ”keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla” kunkin rekisterinpitäjän vastuualueet. Tämä viittaa lähinnä julkiseen sopimusluonteiseen järjestelyyn rekisterinpitäjien välillä. Rikosasioiden tietosuojalain 16 §:n 1 momentin mukaan yhteisrekisterinpitäjien tulee sopia keskinäisestä vastuunjaostaan, jollei vastuunjaosta ole säädetty laissa. Vaikka tällainen sopimusjärjestely on mahdollinen myös välittömästi sovellettavan tietosuoja-asetuksen 26 artiklan nojalla, tietosuoja-asetuksen ei toisaalta voitane katsoa esittävän sitä, että yhteisrekisterinpitäjien vastuualueet määritellään lailla. Tätä puoltavat myös perustuslaissa säädetyt hallinnon lainalaisuus ja julkisuusperiaate. Myös perustuslakivaliokunta on katsonut perustuslain 12 §:n 2 momentissa turvattun julkisuusperiaatteen ja perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn julkisen val-

lan käytön lakiperustaisuuden vaatimuksen edellyttävän, että yhteisrekisterinpitäjyyttä koskevasta sääntelystä käy selkeästi ilmi tiedon luovuttamiseen toimivaltainen viranomainen (ks. PeVL 7/2019 vp, s. 6-7).

Turvallisuusselvityslain uutta 48 a §:ää koskeva ehdotus merkitsee, että Suojelupoliisille saisi suuremman vastuun turvallisuusselvitysrekisteriin liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, mikä ehdotuksen perustelujen mukaan vastaa nykytilaa. Lisäksi säännöksiä selkiytettäisiin siten, että laissa käytettäisiin rikosasioiden tietosuojalain terminologiaa ja rekisterinpitäjien tehtävien jakautuminen ilmenisi selkeämmin laista.

Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on varmistaa, että vastuunjako on selkeä ja että rekisterinpitovastuun osalta ei jää kattamatta mitään tehtäviä (HE, s. 13). Ehdotukseen ei tältä osin liity huomautettavaa.